

Resmî adı :	Divehi Cumhûriyye (Maldivler Cumhuriyeti)
Başşehri :	Male
Yüzölçümü :	298 km²
Nüfusu :	329.685 (2003)
Resmî dini :	İslâm
Resmî dili :	Divehi dili
Para birimi :	Rufiyaa (Rf)
	1 Rf = 100 Laari

bede bu hususun kaydedildiğini ifade etmektedir (*er-Rihle*, IV, 62-63). Bugün genellikle bölgede İslâmiyet'in Şeyh Ebû'l-Berekât el-Berberî sayesinde yayıldığı kabul edilmekte ve onun Male'deki türbesi en çok ziyaret edilen yerler arasında bulunmaktadır.

Maldiv adalarında bir buçuk yıl süreyle kalan, burada evlenen ve kadı olarak tayin edilen İbn Battûta "dünyanın en ilginç yerlerinden biri" şeklinde tanımladığı Maldivler'e geniş yer ayırmakta, halkının tamamının müslüman olup dindar, halim selim ve dürüst olduğunu, adalarda birçok caminin bulunduğunu kaydetmekte, bölgenin örf ve âdetleri, ticarî gelenekleri, dönemin hükümdarı Hatice Sultan başta olmak üzere kadınları hakkında bilgi vermektedir (*a.g.e.*, IV, 53-77, 98-100). IX. (XV.) yüzyılın Arap denizcisi İbn Mâcîd ve onu takiben Süleyman b. Ahmed el-Mehrî de eserlerinde Maldivler'den bahsetmekte ve özellikle denizciler için faydalı bilgiler vermektedir.

VII. (XIII.) yüzyılda tamamen müslüman olduğu anlaşılan Maldivler 965-981 (1558-1573) yılları arasında Portekiz işgali altında kaldı. Portekizlilerle çarpışma esnasında öldürülen (965/1558) Sultan Ali b. Abdurrahman "eş-Şehîd" unvanıyla Maldiv tarihine geçti. Adalar Portekiz kuvvetleri kumandanı Adiri'nin yönetimine verildi. Maldiv müslümanları, Portekiz işgaline karşı Muhammed el-Hatîb Takurufânı el-Utîmî ve kardeşleri Ali el-Hatîb ile Hasan el-Hatîb liderliğinde oldukça etkili bir direniş gösterdiler. Ali el-Hatîb bu mücadeleler sırasında öldürüldü. 981'de (1573) Portekizliler adalar-

dan çıkarıldı ve Muhammed Takurufânı sultan ilân edildi. Adaletli ve merhametli bir sultan olarak "el-Kebîr" unvanıyla anılan Muhammed Takurufânı idaresinde (1573-1585) Maldivler en huzurlu dönemlerinden birini yaşadı. Ancak dinî ilimler sahasında bir süre önce, başlayan gerileme özellikle Portekizliler'in Maldivler'i istilâsı sırasında belirgin hale gelmiş ve adalarda yaygın olan Mâlikî mezhebini neredeyse öğretecek âlim kalmamıştı. Bu sırada Hadramut'ta Şâfiî fikhî tahsil eden Maldivli âlim Muhammed Cemâled-din el-Mahallî ülkesine dönünce Sultan Muhammed Takurufânı tarafından kadı tayin edildi. Onun gayretleriyle adalarda hukukî uygulamalarda Mâlikî mezhebinin yerini Şâfiî mezhebi aldı ve halk arasında bu mezhep yayılmaya başladı.

Portekizliler 1034 (1625) yılında Maldivler'e tekrar saldırdıysa da Sultan Muhammed İmâdüddin (1620-1648) tarafından püskürtüldüler. Maldivler bazan etraftan gelen diğer saldırılara da mâruz kaldı. Uzun süre tahtta kalan hükümdarlardan biri olan ve eğitim, savunma ve ticaretin gelişmesine önem veren Sultan İbrâhim İskender b. Muhammed döneminde (1648-1687) Güney Hindistan'dan gelen korsanlar adalara baskın yaptılar, ancak Sultan İbrâhim karşısında mağlûp oldular. 1166 (1752-53) yılında Malabarlılar Male'ye saldırdılar. Sultanlık sarayını tahrip ettikleri gibi Sultan Muhammed el-Mükerrrem İmâdüddin'i adalardan sürdüler. Maldivliler, Gâzî Hasan İzzeddin kumandasında giriştikleri mücadele sonucunda Fransızlar'ın da yardımıyla Malabarlıları ülkeden çıkarmayı başardılar.

XVII. yüzyılda Seylan'a hâkim olan Holland'a'nın ve ardından 1796'da Seylan'ı ele geçiren İngiltere'nin himayesine giren Maldivler 1887'de İngiltere'nin himayesini resmen kabul etti. 1932 yılında demokratik bir anayasa yürürlüğe girdiyse de sultanlık 1953'te Muhammed Emin Dîdî başkanlığında cumhuriyetin ilânına kadar devam etti. Aynı zamanda tarih ve biyografi gibi alanlarda birçok eser yazmış olan Cumhurbaşkanı Emin Dîdî'nin bir süre sonra devriliş öldürülmesinin ardından 1954'te tekrar sultanlığa dönüldü. Temmuz 1965'te İngiltere'den tam bağımsız hale gelen Maldivler'de 1968 yılında yapılan referandumla cumhuriyet yeniden ilân edildi ve İbrâhim Nâsir cumhurbaşkanı oldu. 1976 yılına kadar Gan adasındaki üssü kullanmaya devam eden İngilizler'in Maldiv topraklarından ayrıldıkları 29 Mart 1976 tarihi bağımsızlık

günü ilân edildi. 1965'ten itibaren Birleşmiş Milletler, 1976 yılından beri de İslâm Konferansı Teşkilâtı üyesi olan Maldivler 1982'de İngiliz Uluslar Topluluğu'na katıldı.

Millet meclisi sekizi cumhurbaşkanı tarafından belirlenen kırk sekiz üyeden oluşmaktadır. İslâm hukuk kurallarının geçerli olduğu ülkede meskûn adalarda otuzdan fazlası Male'de olmak üzere birçok cami bulunmaktadır. Maldivler halkı arasında eski yerli kültürlerin de etkisiyle kötü ruhlar, cin, büyü ve nazar gibi inançlar yaygınlık kazanmış olup çeşitli sıkıntı ve ruhî hastalıklar için belirli bir ücret karşılığında "fandita" adı verilen kişilere başvurulmaktadır. XIX. yüzyıl sonlarında Hindistan'dan gelen İsmâîlî mezhebine mensup Bohrâlar, Maldivler'in dış ticaretini uzun süre ellerinde tutmuşlarsa da 1950'li yıllardan sonra ülkeden çıkarılmışlardır. Maldivler'de Kur'an öğretimi veren geleneksel kurumların yanında Divehi dilinde veya İngilizce eğitim yapan okullar da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Battûta, *er-Rihle* (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî), Rabat 1417/1997, IV, 53-77, 98-100; İbn Mâcîd, *Kitâbü'l-Fevâ'id* (nşr. G. Ferrand), Paris 1921-23 → Frankfurt 1992, vr. 74^b, 75^a; Süleyman el-Mehrî, *el-'Umdu'tü'l-Mehriyye* (nşr. G. Ferrand), Paris 1925 → Frankfurt 1992, vr. 24^a-25^a; Kâdî Hasan Tâceddin, *Târîhu İslâmi Dîbâ Maḥal* (nşr. H. Yajima), Tokyo 1982-84, I, 8, 10-11, 18-25, 27-28, 83, ayrıca bk. tür.yer; II, 188-190; Zambaur, *Manuel*, s. 306, 307; C. Maloney, "Divehi", *Muslim Peoples* (ed. R. V. Weekes), London 1978, s. 128-133; Zeynep Durukal – Mohammed Aslam, *Cultural Dimensions of Development in the OIC Member States*, İstanbul 1991, s. 11, 21, 53, 56, 71, 82, 87; Şâkir Mustafa, *Mevsû'atü düvelü'l-âlemi'l-İslâmî ve ricâlihâ*, Beyrut 1993, III, 1959-1968; Tahir Mahmood, "Religion and the Constitution in Nepal, Maldives and India: A Comparative Overview of Three South-Asian Models", *Religion and Law Review*, I/1, New Delhi 1992, s. 1-20; A. D. W. Forbes – C. H. B. Reynolds, "Maldives", *ELP* (İng.), VI, 245-247; T. Lawson, "Divehi", *Encyclopaedia of the World Muslims* (ed. N. K. Singh – A. M. Khan), Delhi 2001, I, 382-385.

CASİM AVCI

MÂLEKA

(مالقة)

Yaklaşık sekiz asır
Endülüs İslâm hâkimiyetinde kalan
ve bugün Malaga diye anılan şehir.

İber yarımadasının güneyinde, Guadalmedina (Vâdilmedine) nehrinin Akdeniz kıyısında meydana getirdiği deltanın yanbaşı Gibralfaro (Cebelfâruh) denilen

MÂLEKA

tepenin yükseldiği bir koyun kenarında bulunmaktadır. Milâttan önce X. yüzyıl civarında Fenikeliler'in Lübnan'dan gelecek burada bir balık tuzlama merkezi ve yerlilerle ticaret noktası meydana getirmeleriyle kurulmuş, daha sonra Romalılar'ca önemli bir liman ve ticaret merkezi haline getirilmiştir. Bir süre Bizans'ın yönetiminde kalan şehir VI. yüzyıl sonlarında Vizigotlar'ın eline geçmiştir. Tarih boyunca çok çeşitli milletlerin hâkimiyetine giren şehre damgasını vuran müslümanlar olmuştur. İslâm kaynaklarında yer alan bir bilgiye göre Târik b. Ziyâd, 92 (711) yılında Kurtuba'ya (Cordoba) doğru ilerlemeden önce küçük bir kuvveti Mâleka'nın fethi için göndermiş ve şehir müslümanların eline geçmiştir. Diğer bir rivayete göre ise Mûsâ b. Nusayr'ın oğullarından Abdül'alâ (Abdûl'lâ) şehri 94'te (713) yılında fethetmiştir.

Fethin ardından Mâleka, Reyve (Rayyo) eyaletine dahil edilmiş, 125 (743) yılında vali tayin edilen Ebû'l-Hattâr zamanında Reyve'ye gönderilen Ürdünlü askerlerden bir kısmı Mâleka'ya yerleştirilmiştir. Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu I. Abdurrahman, Mûnekkab'e (Almunecar) çıkıp İlbîre'ye (Elvira) doğru ilerlerken Mâleka halkı kendisini iyi karşılamış ve bağlılığını bildirmiştir. Endülüs'te çeşitli grupların VIII ve IX. yüzyıllarda çıkardığı isyanların en önemlilerden olan Ömer b. Hafsûn isyanı ile diğer karışıklıklardan Mâleka önemli ölçüde etkilenmiştir. III. Abdurrahman isyanları bastırıp kendini halife ilân edince Mâleka'yı Reyve'nin merkezi yapmış, ayrıca Fâtımî saldırılarına karşı koymak için burada güçlü bir donanma oluşturmuştur.

422 (1031) yılında Endülüs Emevî Devleti yıkıldıktan sonra Mâleka mülûkû't-tavâiften Hammûdîler'in başşehri olmuş, 449'da (1057) Gırnata'nın Zirî hükümdarı Bâdis b. Habbûs tarafından zaptedilmiş, Hammûdîler Afrika'ya sürülmüştür. Bâdis 466 (1073-74) yılında vefat edince devlet iki torunu arasında paylaşılmış ve Mâleka Temîm b. Bulukkîn'de kalmıştır. Ardından Endülüs'e hâkim olan Murâbitlar ve Muvahhidler Mâleka'yı da topraklarına katmışlardır.

635'te (1238) Benî Ahmer Emirliği'nin (Nasrîler) hâkimiyetine geçen Mâleka yaklaşık 250 yıl bu hânedanlığın elinde kalmış, 750'deki (1349) veba salgını yüzünden şehrin nüfusu azalmıştır. 27 Şâban 892'de (18 Ağustos 1487) Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabella zamanında Mâleka kanlı bir savaştan sonra

müslümanların elinden çıkmıştır. Nasrîler döneminde şehir ikinci bir başşehir olarak işlev görmüş, bölgenin ekonomik ve ticarî merkezi olmuştur. Askerî filonun üssü olan limanındaki trafik de Cenevizliler sayesinde önemli ölçüde artmıştır.

Ortaçağ'ın tarih ve coğrafya müellifleri Mâleka'dan hep hayranlıkla bahsetmişlerdir. İdrîsî, İbn Gâlib, İbn Saîd el-Mağribî, İbn Abdülmün'im el-Himyerî, Yâkût el-Hamevî, Makkarî, İbn İzârî, İbn Battûta ve Lisânüddin İbnü'l-Hatîb bunların başında gelmektedir. Kaynaklarda özellikle şehrin çevresinde yetiştirilen meyvelerin bolluğuna dikkat çekilir ve buradan Mısır, Suriye, Irak, hatta Hindistan'a kuru-tulmuş incir, badem ve üzüm gönderildiği bildirilir. İbnü'l-Hatîb, Mâleka'nın deniz ürünleri bakımından zengin olduğunu söyler. Bu arada şehrin tekstil konusunda da özellikle V. (XI.) yüzyıldan itibaren önemli bir gelişme gösterdiği belirtilmektedir; Avrupa'da "alguexi, albeci, alveici, oxî" gibi isimlerle bilinen altın püsküllü, değişik renkli ipek üretimi bu şehirde yapıldı. Ayrıca deri, değerli taş, demir ve seramik endüstrisi gelişmişti.

Mâleka'nın etrafını çevreleyen surlarda yedi kapı mevcuttur (Bâbülvâdî [Bâbülkantara], Bâbülmel'ab, Bâbülhevce, Bâbülfuntanella, Bâbülkasba, Bâbülferec ve Bâbülbahr). VI. (XII.) yüzyıldan itibaren kullanılan bir mezarlık surların dışında ve Gibralfaro'nun eteklerinde yer almaktadır. Şehirde İslâmî devirden sonra orijinal şeklini koruyan mimarî eser kalmamıştır. Hadis âlimi Muâviye b. Sâlih (ö. 158/775) tarafından yaptırılan ve surların içinde yer alan ulucami o zamanki şehrin merkezinde ve bugünkü katedralin yerinde inşa edilmişti. Himyerî caminin beş kapısı olduğunu söyler (*er-Ravzû'l-mi'târ*, s. 518). VIII. (XIV.) yüzyılda camiye yakın

bir yerde inşa edilen medrese, Gırnata'daki medreseden önce faaliyete geçirilmesine rağmen ondan daha az şöhrete sahipti. Kale ise 449 (1057) yılında şehri zapteden Zirî Hükümdarı Bâdis b. Habbûs tarafından yaptırılmış veya yeniden inşa ettirilmiş, VIII. (XIV.) yüzyılda Nasrîler tarafından onarılmıştır. Mâleka'nın tekrar hristiyanların eline geçmesi üzerine artık askerî bir amacı olmayan kale zamanla unutulmuş ve toplumun alt kesimlerinin bir sığınağı haline gelmiştir. Günümüzde burada Mısır, Grek ve Roma döneminden kalan tarihî eserlerle İslâmî döneme ait seramiklerin sergilendiği bir arkeoloji müzesi mevcuttur. Bu kültürel zenginliklerinin yanında Avrupa'nın en mâruf kumsallarına sahip olan ve "Güneş kıyısı" (Costa del sol) denilen turizm şeridinin orta kesiminde bulunması Mâleka'yı önemli bir turizm merkezi durumuna getirmiştir. Ayrıca canlı bir balıkçılık limanı ve sanayi şehri olan Malaga'nın nüfusu son yıllarda 500.000'i aşmıştır (518.000, 2003 tah.).

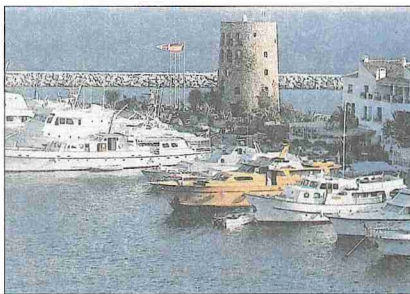
BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân* (Cündî), V, 52; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 423 vd.; İbn İzârî, *el-Beyânû'l-muğrib*, II, 11, 33, 45; III, 102, 116, 144, 190, 218, 273; Himyerî, *er-Ravzû'l-mi'târ*, s. 517-518; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, I, 152, 201, 202, 258, 261, 275, 328, 435, 487; F. J. Simonet, *Descripción del Reino de Granada, sacada de los autores arábigos*, Granada 1872; F. Guillén Robles, *Málaga musulmana. Sucesos, antiguiedades, ciencia y letras malagueñas durante la edad media*, Málaga 1880; L. Seco de Lucena, *Los hammûdies señores de Málaga y Algeciras*, Málaga 1955; R. Arié, *L'Espagne musulmane au temps des nasrides (1232-1492)*, Paris 1973; M. Acien, "Málaga musulmana (siglos VIII-XIII)", *Historia de Málaga*, Málaga 1994, s. 171-240; J. L. de Coca Castañer, "Málaga, del Islam al cristianismo (1239-1570)", a.e., s. 241-312; I. Calero Secall - V. Martínez Enamorado, *Málaga, ciudad de al-Andalus*, Málaga 1995, tür.yer., ayrıca bk. Arapça kaynaklar için s. 15-52; E. Lévi-Provençal, "Málaga", *IA*, VII, 219-220; J. Bosch Vilá, "Málaga", *EP* (Fr.), VI, 214-217.

ISABEL CALERO-SECALL

Mâleka (Malaga) Limanı'ndan bir görünüş

MALEZYA

Güneydoğu Asya'da bir ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERÎ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Malay yarımadası, Borneo adasının kuzey bölgesi ve iki küçük ada üzerinde kurulmuş federal bir devlettir. Malayca ve İngilizce'de Malaysia şeklinde anılır. Tay-